

Omasüüline alaealisus contra Täiskasvanute kultuur

Margus Mikomägi

Immanuel Kant kirjutab: „Ole söakas kasutama oma- enese aru - selline on niisiis valgustuse juhtlause. Laiskus ja argus on põhjused, miks nii suur osa inimestest, olles looduse poolt ammu võõrast juhatusest vabaks mõistetud (*naturaliter maiorennes*), jäävad siiski meel- sasti eluks ajaks alaeali- seks, ning miks teistel on nii kerge nende eestkostjaks hakata. On ju nii mugav olla alaealine.

Oleks mul aru asemel raamat, südametunnistuse asemel hinge karjane, minu enda asemel kirjutaks mulle eluviisi ette arst jne, siis poleks mul tarvis end üldse vaevata. Polekski vajadust mõelda, kui vaid maksta suudaks: küll teised selle tüütu kohustuse minu eest täidavad.“

Tundub, nagu elaks tark Immanuel mu naaber majas ja meie ajas. Eriti meeldiv on tõdemus, et alaealisus on omasüüline, et rumaluses ei ole süüdi aeg, Andrus Ansip, kollane ajakirjandus, Jeesus Kristus ja küündimatud lavastajad. Mitte keegi ei keela meid targemaks saamast.

Ma ikka kuulen oma peas refräänina mõjuvat hala, et näed, keegi pikki sisuga lugusid ei loe. Paris Hilton on eestlaste seas tuntum kui Ellen Niit! Milleks elada sisukalt, milleks rääkida korrektset ja kujundlikku keelt, milleks lugeda ilukirjandust, milleks kirjutada harivaid tekste? Arukas saab aru, et need küsimused on rumalad.

Mõlamaa ütleb ikka, et olge tühised, see on moes. Samas see pole käsk. Loll olemine surma palge ees ei saa iial olla liiga ahvatlev. Moes olla ei ole täisealiste

kultuuris moes, see pole eesmärk omaette. Täiskasvanute kultuuris ei ole tähtis vanus, vaid täiskasvanud olek, soov olla täiskasvanu.

Miskipärast küll muutuvad arukad virvatulede vilkudes arututeks kiiresti. Teine võimalus, et täiskasvanu muutub asotsiaalseks ja elab tagasitõmbunult, sekkumata ümbritsevasse ellu. Kolmandat võimalust - olla täiskasvanu ja seda ka välja öelda, ennast täiskasvanuna kehtestada, kehtestada täiskasvanute kultuur, kasutatakse meil vähe. See näib vanamoodne. Ja vanamoodne olla ei ole moes.

„Sõanda olla tark – *Sapere aude!*“ kutsub Kant meid mõtlema ise. Eksima küll ka jah, aga olema päris, mõtlema päriselt.

Kaks näiliselt tühist seika alaealiste kultuuri domineerimisest meil: Eesti laulupeost kõneldes ei suutnud mitte ükski väljaanne mööda minna neegritest, kes eesti keeles laulsid laulupeol, ise sellest mitte midagi aru saamata. Kogu Eestimaa oli sel kevadel täis tätoveeritud ahvi pilte, mis kutsusid rahvast kuhugi, millelegi. Miks? Arvan, et need, kes teel täiskasvanud ja keskealiste kultuuri poole, võiksid peast välja tulla ja tiivasirust demonstrerida. On aeg saada täiskasvanuks ja omasüüline alaealisus unustada.

* Pealkirjas ja tekstis toodud määratlused ja tsitaadid on pärit Immanuel Kantilt, tema kirjutatud tekst ilmus 1784. aastal. Tõlkis Eduard Parhomenko ja lugu tervikuna on eesti keeles olemas ajakirjas Akadeemia. Kes sõandab, see leiab selle ise üles, tõsi, see nõuab küll pisikest pingutust.

Katariina Lauk Pärnus. Pikka aega vabakutseline olnud näitlejanna Katariina Lauk on nüüd sellel hooajal 20. sünnipäeva tähistava VAT teatri palgal (peale Katariina on teatri palgalehel veel kaks meesnäitlejat, Margo Teder ja Tanel Saar). Sellel suvel saab Katariina Lauku näha Catharina Wyckeni osas, Kuressaare linna teatri juuli lõpus esietenduvast sulevastuses „Reigi õpetaja“.

MARGUS MIKOMÄGI foto

Aitüma, naisukesed, aitüma, naisukesed!

„Eesti naiste laulud“ on selleks korra lõppenud. Kokkuhoidvad dirigent Tõnu Kaljuste, kunstnik Reet Aus ja lavastaja Peeter Jalakas tõusevad korra vaatajate ja Eesti naiste huvi keskpunkti ning kummardavad näiliselt murelt. Aitüma, naisukesed.

MARI METSA foto

Margus Mikomägi

Nargen Opera ja Von Krahli teatri koostöös valminud etendus „Eesti naiste laulud“ mängiti Naissaarel Omari küünis sel teisipäeval arvatavalt viimast korda. Etendus oli naisi armastavate meeste sügav kummardus me Eesti naistele.

Pärast naiste laulmist saarel, küünis ei saanud lahti küsimusest, mis oleks olnud siis, kui need laulud oleks lavale seadnud naine, naised. Milline oleks etendus siis, kui seda lavastaks mõni moes olev lilla? Autokastis sadama poole sõites tundus selline etendus sellises kohas ainuvõimalik, me tänases ajas.

Veljo Tormis, Jaan Kaplinski, Tõnu Kaljuste ja Peeter Jalakas ütlesid Naissaare etenduses naiste suu läbi väga veenvalt, et nemad armastavad naist, Eesti naist.

Naised laulsid Naissaarel elu olemusest nüüd ja sajan- deid enne seda viimast saarelaulmist. Sünn, surm, valu ja rõõm - kuidagi igavikuhõn- guliseks olid mehed naiste laulud seadnud ja lavastanud. Ju see siis nõnda on. Mehed tegid tööd ja käisid sõjas, naised muretsesid ja seadsid

oma mured lauludeks nõnda, et see on mõjuv ka sadu aastaid pärast sõnastamist ja sõnadele viisijupi leidmist.

Kasutades etenduse lavastaja ja muusikalise juhi nagu ühest suust öeldud sõnu „aitüma, naisukesed“ küünis imet laulnud naistele: aitüma naisukestele läbi aegade.

Naissaar oli seekord täis õitsvaid kibuvitsapõõsaid. Näiliselt käeulatuse kaugusel Tõnismäel kirkavärvilised istutatud võorasemad.

Naissaare õhus rippus pärast „Eesti naiste laulude“ etendust mõte, et siin tuleb laulda ja mängida ka „Eesti meeste laule“.

ANNE TÖRNPU „Olgu, mis on, olgu, mis tahab“.

Eesti vabariigi kultuuriminister Laine Jänes, paar tundi pärast „Eesti naiste laulude“ etendust:

Te ei oska ette kujutada, kui sügavalt see mind puudutas. Ma tundsin liigutust ja lootusrikkust. Mulle sobis mõte, et mis maksab muretsemine. Meeldis, kuidas etendus lõppes. (*Kui lõppes naiste laul sellest, et haaus saab vait olla ja elus tuleb laulda, avati küüni suured väravad. Vaid küünaldegala valgustatud küünis istujatele avanes pilt rohelisel künnal istuvast tumedas ülikonnas noormehest, lillekimp käes. MM.*) Muusika, laul on olnud see, mis on eesti naist läbi aastasadade aidanud. Kui võimsad naised meil on, kui mõelda kas või mehetapulool.

Naised on võimsad ka täna, see pole kuhugi kadunud. Alati ei pea asju kõvasti ütlema, selleks, et kuuldaks. Vaikus on ka kõnekas.

Suurepärane etendus, leidlik, rikas. Ma jälgisin ka esitatud laulude geograafiat, need laulud on üles kirjutatud kogu Eesti maakondadest ja kihelkondadest. See näitab, et me maa eri nurkades naised muretsesid samade asjade pärast. Nagu naised ikka. Ma olen vaimustuses neist meestest, kes naistega sellist teatrit teevad.

KÄRT JOHANSON „Kõige olulisem on armastus“.

MARET MURSA „Süda lahti“. Fotod: <http://www.vonkrahli.ee/et/arhiiv/reetausimoe1.html>

“Kui koer kinnitaks, et tema maailmapilt on „õige ja vastab tegelikkus maailmapiltide üle, mis endast röögivad nagu muiste laadakaupmehed,

NO 99 näitlejatel ei ole veel aega s

Rapla Mahlamäe R-kioski vaateaken on ajendiks, miks otsustan juttu ajada NO teatri juhi, lavastaja Tiit Ojasooga. Ette rutates olgu öeldud, et unustan temalt küsida, kuidas lavastada ja mängida ajendit.

Tiit pakub kokkusaamiseks Haapsalu Müüriääre kohviku. Valik on märgiline ja mõjuv. Kohvikus on peaaegu kõik viimase detailini läbi mõeldud. Mida pakutakse, kes pakub, miks pakub ehk kah. Seintel on Epp-Maria Kokamäe sulnid maalid. Peaaegu tähendab eurolollust seoses suitsetamisega, aga nagu ajend – klantspilt näitlejast kioski kiiskaval vaateaknal, on see hilisem teema.

Kohvikust kümme-konna kilomeetri kaugusel nõukogudeaegsel reaktiivlennukite (täna nendes mõistes NATO hävitajate) lennuväljal, suurtes angaarides mängitakse teist suve NO 99 etendust „Kuningas Ubu“.

Kohvikust kümme-konna sammuga kaugusel seisab auto, kus magab Tiidu ja ta naise kunstnik Ene-Liis Semperi just nelja-aastaseks saanud tütar Sāde Ariel.

Ene-Liis siseneb kohvikusse veidi hiljem.

Tiit, kuidas eilne esietendus läks?

Noh, mis ta nüüd... Hästi.

Tuuline on see aasta. Seetõttu on tehniliselt raskem. Eelmise aasta ilus ilm hellitas meid ära.

Dekoratsioon läheb lendu?

Nojah, seal on suured angaarid, mille me kinni ehitasime. Kui see pind tuule alla võtab, siis see on väga suur jõud, rebib puruks kõik. Aga saime hakkama.

Oli see eilne etendus üle aasta su jaoks esietendus ikka?

Ei teagi, selline segane tunne on praegu. Ses mõttes on esietendus, et Jarek mängib teistmoodi kui Tõnis. (*Eelmissel suvel mängis kuningat muusik Tõnis Mägi, sellel suvel on kuninga mantlis muusik Jarek Kasar- MM.*) Mõned väikesed asjad on seal ümber ka tehtud.

Kuningas on surnud, elagu kuningas. Peaosaline vahetus. On sul varasemat kogemust ka sellelaadset?

Kui ma tegin oma diplomilavastuseks Shakespeare'i „Talvemuinasjuttu“, peaosas mängis Aare Laanemets. Kui ta lahkus meie hulgast, siis kaks viimast etendust tuli minul tema asemel mängida. Selline kogemus mul on. Suurt peaosalise vahetust, jah, ma ei ole pidanud varem tegema. Sedagi oleks väga raske teha olnud, kui Jarek poleks tükiga varem seotud olnud, kui muusika ei oleks

tema oma olnud.

Mägi on 60, Jarek 20, etendus muutus sisuliselt?

Ta muutus. Kui enne olid laval emand ja isand, siis nüüd on emand ja tema poeg. Jarek mängib noort Ubu, keda tema ema utsitab. Iseenesest see, kuidas tropp võimule saab, võimule lükatakse ja mida ta siis teeb, see lugu on sama. Olgu ta isa või poeg...

Sa mängisid eelmisel aastal ise kaasa, oli see juhust?

See kujunes nii. Ühel hetkel proovide keskel tundus, et nii saab lugu jõulisem. Sellel aastal ma kaasa ei mängi ja ei ole vaja ka. See oli teadlik tegu jah.

Kui palju sa pärast lavastuse väljatulemist oma lavastusi vaatad, üle vaatad?

Püüan vaadata, ütleme, iga seitsmendat etendust.

Teed proove pärast, märkusi...?

Jah, jah, jah, sageli. Kui on midagi, mida ei saa märkusega parandada, siis teeme proovi ka. Kui on väiksemat sorti teater nagu meil, siis on see võimalik.

Ubuga me tegime nüüd kuuksil kuu aega proove Jarekiga. Peaks olema proovitud küll.

Siis ikka oli esietendus?

Jarekil kindlasti oli esietendus ja pidu oli meil ka. Esietenduse pidu. Siis ikka oli esietendus.

Mind ajendas sinu poole pöörduma... NO teatrist on oma lühikese eksistentsi jooksul mu jaoks saanud teater, mis kannab teatud vaimsust. Siis ma võpatasin mõni päev tagasi, nähes ajaleheputkas, R-kioski vaateaknal meile nii omase klantsajakirja kaanel teatri armast näitlejannat, kes ei kuulutanud seal kaanel, et tahab saada targemaks. Hoopis ta vist pidavat oma keha eest hoolitsema?

Miski toiduajakiri või tervise oma, olen märganud.

See poleks tähtis, kui meedias domineeriks lood teatriinimestega, loojatega sellest, mis elu on, mis nad mõtlevad, näevad. Ma ei ole lugenud ühtegi sellist lugu viimastel aegadel, kus näitleja, olgu ta noor või vana, ütleks, et tahab mängida seda osa, et ootab pakkumist. Glamuur ja klants ja kõnts domineerib, ka vaimumaailm läheb kaasa sellega ja ei ole enam vaimne. Mis sa arvad?

Ene-Liis Semper ja Tiit Ojasoo Haapsalus Müüriääre kohvikus 2007. aasta suvel.

Ma arvan, et Mirteli (*Mirtel Pohla*) puhul oli see vist... ma pole küll seda lugenud...

Ma ka ei ole ja ei loegi.

Mirteli puhul, ma arvan, et kui ta ütleb seal, et hoolitseb oma keha eest, siis ta ei mõelnud seda, et hõõrub ennast iga tund mingi kehapiimaga, vaid ta mõtles, et sööb ja sportib, elab tervislikult, mõistlikult.

Ma ei võtaks seda traagiliselt. Näitleja keha on tema instrument. Kui viiuldaja ütleks, et on nii seff, et kampolit ei kasuta, et pilli eest ei ole vaja hoolitseda, siis see oleks nõme. Sama nõme oleks, kui näitleja kuulutaks, et on nagu on ja ta ei hooli oma kehast.

(**Ene-Liis Semper:** Kõik lavastused, mida Tiit teeb, on ka füüsiliselt nõudlikud. Näitlejatel on suur koormus ja nad peavad ses mõttes olema füü-

siliselt väga vastupidavad. See käib ka naiste kohta. Ega Mirtel ei tee üldse nalja, ta ongi tervislik.)

Ma olen hästi nõus. Aga kas seda hoolitsust, loomulikku peab klantsis ja glamuuris kõigile serveerima? Vägisi tekib tunne, et tühjus, ei muud.

Vastupidi, ma olen mõelnud, et näitlejannadele tuleks maksta lisatasu, et nad saaksid käia solaariumis, enda eest hoolitseda. Et nad ei tunneks ennast laval ebamugavalt, kui peavad laval olema bikiniides ja sukkadeta, see käib nende töö juurde.

Keha on näitleja instrument. Loomulikult peab sinna juurde kuuluma ka see, et näitlejad loevad raamatuid, aga raamatusõpradel paraku pole klantsajakirja, kus näitlejana võiks öelda, mida ta loeb.

Raamatute lugemine on natuke banaalne näide...

Arenemine pole moes jah Eestis praegu.

Kas NO teater on moes?

Ei oska öelda. Saalid on täis. Samas ju enamikul teatritest on saalid täis. See pole näitaja ega mingi eriline saavutus täna.

Meie jaoks ei ole moes olemine moes. Meil ei ole ühtegi näitlejat, kes tegeleks moes olemise ja vaid välise rõhutamisega oma elus.

Jah, ma tahaksin, et loetaks rohkem, vaadataks filme enam... aga teatrisituatsioon on halastamatu. Nad on noored inimesed ja tahavad puhata ja mängida ka. Kui neil on 15-20 etendust kuus, sellel ajal ka proovid, siis vaba aega, nagu Tõnu Tepandi kunagi ütles, kus saaks sõrmega mööda aialippe vedada, sel-

Tiit Ojasoo on sündinud 1977. aastal. 2000. aastal lõpetas ta muusika- ja teatriakadeemia lavakunstikooli 19. lennu. Pärast seda töötas Eesti Draamateatri lavastajana. 2004. aasta kevadel valiti ta Vanalinnastudio direktoriks. Alates 2005. aastast on teatri NO99 kunstiline juht ning direktor. Tiit Ojasoo on lavastanud paarkümmend lavastust Endlas, Vanemuises, Von Krahlis, Draamateatris ja NO99s. Tema autorite sekka kuuluvad Shakespeare (“Julia” - “Romeo ja Julia” järgi), “Talvemuinasjutt”, Bernard-Marie Koltes (“Roberto Zucco”), Akira Kurosawa (“Seitse samuraid”), Martin McDonagh (“Inishmore’i leitnant”, “Padjamees”), mitmes lavastuses on ta kasutanud Yukio Mishima ning Sarah Kane’i tekste. Lisaks draamale on lavastanud ka muusikale (“Verevennad” ja “Evita” Vanemuises). Enamike lavastuste kunstnikuks ning mõnel juhul ka kaaslavastajaks on Ene-Liis Semper (“Julia”, “Seitse samuraid”, “Vahel on tunne, et elu saab otsa ja armastust polnudki”, “Kuningas Ubu”).

ele“, siis irvitaksime. Aga just nõnda peame me muigama kõikide inimlike et nemad on ainuõiged „vaateviisid“.”

Uku Masing „Budismist“, kirjastus Ilmamaa 1995

sõrmega mööda aialippe vedada

MARI METSA fotod

list aega on neil hästi vähe.

Ses mõttes on Ubu mängimine tore, siin neil on vaba aega. Proovid on tehtud, hommikupoolikud on vabad. Näitlejad elavad imekaunis kohas, vanas puhkekodus mere kaldal. Mind proovides rõõmustas väga, et kõikidel näitlejatel oli mingisugune raamat kaasas. Kõik lugesid angaaride vahel. Ja ei loetud „Jane Eyre“i, vaid Dostojevskit ja Pelevinit näiteks. Rangemaid autoreid.

Mis see on, mis paneb näitlejad Ubus maskides massi mängima, sellise pühendumisega?

Eelmisel aastal alustades see tundus neile ilmselt ka niimoodi, et mängivad massi ja siin polegi midagi mängida. Sellel aastal, kui oli aega nii-öelda massiga veel rohkem tegelda, tuli väga selgelt

välja, et nad ei mängi massi. Neil on kõikidel väga mitu pisikest osa. On äärmiselt uhke näha, et näitlejad võtavad oma pisirollidest, episoodidest viimast, mida saab veel võtta.

Jah. Mis sunnib nii tegema?

Eelmisel aastal tuli meie truppi viis uut inimest, kolm neist otse koolist. Lisaks külalised Tõnis (*Mägi*) ja Maarika (*Vaarik*). Neil oligi raske enda jaoks motivatsiooni leida. Sellel aastal on nad nii palju juba koos mänginud, et on selgelt tajunud, et meie lavastused koosnevad pisikestest tükkidest ja kui üks pisike tükk on puudu, siis kukub kõik kokku. Ühise, masinavärk kõlab natuke liiga tehniliselt, aga ühise masinavärgina töötamise vastutuse nad on ära tajunud. Oskavad sellest vastutusest ka rõõmu tunda. See

on äärmiselt uhke ja ainuvõimalik. Ma ei motiveeri neid küll nii, et iga hea saab õhtul praäniku.

Saab hoopis lugemiseks, ettekandmiseks ühe lehekülje väga sisulist vaimset teksti?

Niimoodi ongi. Pärast Ubut hakkasime näitlejatega, kes olid nii-öelda seal maskides näppu visanud peaosalistele, tegema „Hirvekütti“ ja kõikidel oli meeletu mängunälg. Kõik tahtsid mängida rolli, seda oli proovides tunda.

Tuleb balanssi hoida, ma arvan. Sügisel on neid kõiki jälle ootamas rollid väga korralikes näitemängudes.

Ma mõtlen lavastusi valides näitlejatele.

Ei teostagi siis oma ambitsioone?

Üritan mõelda mõlemale, päris kuldset keskteed pole olemas, vist. Kord läheb see ühte, kord teise äärde natuke rohkem. Järgmisel aastal teen oma teatris ühe lavastuse, kutsun rohkem teisi. Külalislavastajaid peaks olema kolm-neli ja arvan, et läbi selle näitlejad kasvavad ja arenevad. Näitleja arengu peale saab mõelda vaid see lavastaja, kes töötab temaga ühes teatris, tükist tükki.

Lugu saab alguse sellest, mida ma ise teha tahan, aga kõik, mida ise teha tahan, on juba nii läbi põimunud sellega, milline trupp on ja millised võimalused on. Kujuneb enam-vähem koos kõik.

Mu jaoks on NO elu olnud vaimukas elu, etenduste pealkirjadest sisu ja visuaalini.

Meil oli alustades see hea asi, et oli juba n-ö kapitali kogunenud. Kas või teatri visuaal, see, et meil töötab Martin Pedanik, kes on Ene-Liisi sõber, on ülim luksus. Meil ei ole töölihtsalt üks inimene, kes tunneb arvutit, vaid inimene, kes on lisaks disainer ja kunstnik. Ta jagab me meelsust, me arvamused klapivad.

Ega see kergelt ei tule. Ikka tuleb võtta aega mõtete kogumiseks.

Vaimu vabaks laskmine aitab ka füüsiliselt hakkama saada. Siis tehakse imesid.

Sa mõtled Mäksi mängitud Ubust nüüd. Ta töötab oma tervise piiril. Mõte ja tahe ja vaim ta sinna kõrgusesse vedas. See, mis Tõnis tegi, on aukartustäratav, millise pingutusega ta mängis. Aga Mäks sai pärast 15 etendust pausi teha, meie näitlejad pidid kohe edasi mängima. Me etendused on füüsiliselt... ega

see füüsilise asi...

Pohmellis ikka proovi ei tee?

Jah, lihtsalt ei jõua. Peab olema kaine ja puhanud, et mängida ja proovi teha. Vastu pidada.

Kui palju te proove teete ühe etenduse valmimiseks?

Esimesel aastal olid perioodid lühemad. Kuna meil ei olnud repertuaari, pidime selle väga kiiresti tootma. Eelmine hooaeg saime aru, et me ei pea enam kiirustama. Meil on repertuaar. Nüüd me pikendame prooviperioodi. Ideaalne proovide aeg oleks kolm, kolm pool kuud. Neljakümne prooviga me enam valmis ei saa, ei tahagi saada. Kuuskümmend proovi ikka võiks olla. Kaksteist proovi nädalas on väga piiripealne juba, aga me oleme ka nii teinud.

Aeg on tähtis küll. Sidevahendid on oluliselt paremaks läinud, samas, aega on inimestel oluliselt vähemaks jäänud. Sellist paratamatut aega. See, et sõita Mustamäelt kesklinna, võtab rohkem aega kui 15 aastat tagasi.

Too teater Haapsallu, kohe on aega rohkem.

Ma kardan, et me võiksim siin, või näiteks Kuressaares olla aasta, ühe talve, aga mõne aja pärast läheksime ilmselt peast segaseks. Kui me ei saaks käia kontsertidel, teatris, kinoski, me ei peaks vastu, kopitaksime ära. See peaks siis olema puhas laboratoorne aeg.

Kui palju te Ene-Liisiga vaidlete omavahel?

Ene-Liis on olnud hüpertöökas ja vaidlused on tekkinud pigem sellel pinnal. Meil on sarnane maitse. Õnneks. Me läheme oma aruteludes detailini, räägime asjad omavahel läbi mitu ja mitu korda.

Ma tuleks tagasi eelmise küsimuse juurde, et näitlejad peavad oma ajaga olema koherentsed (kooskõlas). Selline Grotowski, Barba, Toominga aeg päris ei sobi tänapäeva ühiskonda.

Selgita veel, palun.

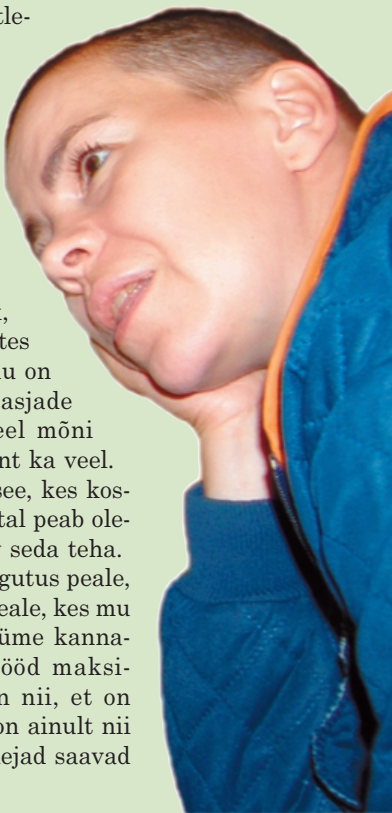
Kui keegi praegu niimoodi elaks, siis ta jääks... see oleks kõik väga huvitav, jõutaks märkimisväärsete tulemusteni, aga see ei oleks päris selles ajas...

...selline elu viiks selleni, et teatrit, etendusi vaataja jaoks enam ei tehtaks või?

Jah, lõppkokkuvõttes juhtuks ja ongi ajaloos juhtunud, et publikut pole enam vaja. Just nimelt, arvan, et kui teat-

Kui ma, olles teie näitleja, ütlen, et ma ei pane seda Ene-Liisi tehtud koledat kostüümi selga, on mul võimalus vaielda?

Ene-Liis: Põhimõtteliselt ma ei sunni ennast näitlejatele peale. Lavastuse algidee on see, mida tuleb aktsepteerida nii näitlejail kui mul, sellest ei saa mööda kumbki. Aga sealt edasi... ikka on võimalik läbi rääkida, ma pole selline hullunud kunstnik, kes sellises puises mõttes ei tagane sammugi. Elu on näidanud, et kõikide asjade väljendamiseks on veel mõni teine või kolmas variant ka veel. Ja lõpuks on näitleja see, kes kostüümiga lavale läheb, tal peab olema võimalikult mugav seda teha. Mul tuleb iga kord liigutus peale, kui mõtlen näitlejate peale, kes mu kohati keerulisi kostüüme kannavad. Auasi on teha tööd maksimaalselt. Mõni asi on nii, et on tõesti ehamugav, aga on ainult nii õige ja ilus ja me näitlejad saavad sellest aru.

rit tehakse neile inimestele, kes on meie ümber ja tehakse täpselt selles ajas, siis näitlejad peavad ka elama nagu inimesed, nad ei saaks elada klaaskapis. Nad võiksid küll nii elada, see oleks siis hoopis teine asi, aga me ei tee sellist teatrit.

Me tahame teha sellist teatrit, mis kõnetaks neid inimesi, kes on meie ümber. Seda piiri on loomulikult väga raske tõmmata. Kui tahta elada nagu normaalne inimene, siis ei jää teatritegemiseks aega, ei jää aega pühenduda. Teisest küljest, kui väga pühenduda, siis ei ole sa enam normaalne inimene. Selle piiri otsimine käib kogu aeg.

Mida NO teatris ei tohi olla?

Laiskust ja loidust. Aga ma ei ole seda kunagi pidanud ütlemas, seda ei olegi võimalik öelda. Ainuke võimalus laiskuse vastu astuda on olla ise virk. Mis puutub keeldudesse ja käskudesse, siis see on mõttetu. Meie eesmärk on teha head teatrit, teha seda nii nagu meile siiralt tundub. See pole vastandus kellelegi. Peamine on tahe, tahtmine. Kui tahe kaob ära, siis on teater see, kes aitab näitleja mõnaperioodist üle. Kui inimene on tüdinud teatrist, siis me ilmselt ei saa koos jätkata, aga mingitel muudel põhimõtetel, ma loodan, ei teki meil lahkeliisid.

Me ikkagi oleme väga alguses veel, oleme üritanud end võimalikult kompaktelt kokku pakkida, tabada meie

teatri laadi. Nüüd on aeg hakata seda laadi laiali ajama. Aeg on ennast lahti loksutada.

NO99 on noorte värk, ega sinna vanainimesel asja ei ole, nii arvatakse?

Ega ta Vanalinnastudio ei ole, seda küll.

Nad ei tule teid vaatama, sest nad ei tea?

Küsimus ei ole eas... on maailmavaates ehk, et kas inimesel on silmad lahti või ei ole. Meil on mõned tükid juba nii rahulikud, toredad. Muidugi ei ole meil võimalik teha teatrit suhtumisega, et teeme ära. Linnukese pärast.

Kui rahul sa palkadega oled teatris?

See on väga karm, meil on noored näitlejad ja me elame Tallinnas. See teeb väga murelikuks, kuidas noored vastu peavad. See ei puuduta ainult näitlejaid, vaid ka tehnilisi töötajaid.

Sellist teatrit nagu me peame ainuvõimalikuks teha, seda ei saa teha poole vinnaga. Natuke teeme ja natuke ei tee ka, see pole võimalik. Teater on loomulikult meeletu luksus, see on väga kallis, riik, rahvas peab tegema otuse, kas ta tahab sellist teatrit. Meil on ainult üks võimalus, teha nii hästi nagu me oskame ja tahame, me ei saa seda teha poole odavamalt või poole vähem, poole tahtmisega, poolikult.

Santimine pole siin võimalik. Me ei saa olla vahepeal. Oleme või siis ei ole.

Kursi koolkond - see kõlab veel uhkemalt kui eile

Margus Mikomägi

Miks kirjutatakse teatri-külgedel Kursi koolkonna kunstnikest? Mis pistmist on sellel teatriga? Miks on Rapla maakonna lehes teatri-küljed? Mis see kõik meisse puutub?

Vastan seekord hea meelega. Esiteks sellepärast, et Kursi koolkonna kunstnikud on osa Eesti täiskasvanud kultuurist. Teiseks on Kursi grupi kunstnikud kõik väga teat-raalsed oma loomingus. Nende pildid jutustavad lugu. Selle kooli mehi iseloomustab vaimukus, võime näha, käsitööoskus, ka joonistamise oskusel on nende loomingus oma osa. Need kunstnikud mängivad, on, loovad. Erilise plussjoone Kursi koolkonnale Eestis kunstis annab see, et kunstnike tuum on koos püsinud kohe kakskümmend aastat. Sugugi väike osa ei ole Kursi kunstist kirjutamisel sellel, et mulle see kunst meeldib - see kunst, mida need kunstnikud teevad, räägib minuga.

Lisaks kõigele eelnevale käisid Kursi mehed oma töödega Itaalias, Veneetsias. Viis kursilast, kunstnikud Peeter Allik, Albert Gulk, Ilmar Kruusamäe, Priit Pangsepp ja Priit Pajos esitlesid oma töid galeriis nimega III Millenniumio.

Kursi näitus kattus ajaga, mil Veneetsias on maailma kunsti tippsündmus 52. Veneetsia biennaal. Biennaali iseloomustab sõna ultramoodne. Kursi kunstnikud olid julgelt vanamoodsad, see on täiskavanute kultuuri märk. Pole palju lisada, et Eesti kunstnikud esitlesid oma loomingut Veneetsias oma raha eest. Kuulus galerii on kommertsgalerii. Eesti kunsti esitlemise eest mak-sid Kursi kunstnikud kamba-peale kuuekohalise raha-

numbri.

Ametlikult esindas Eesti kunsti Marko Mäetamm, kes ka kuulub Kursi koolkonda.

Näitused teatri jalutussaali-des

Viljandlane, Kursi koolkonna asutaja Priit Pangsepp ütleb pisut irooniliselt, et Eestis on kõige parem loom-ingut eksponeerida teatrite ja-lutussaalides. „Eestis on pa-tuga pooleks 1,5 miljonit ela-nikku. Kunsti otseselt taha-vad näha, moodsa sõnaga kunsti tarbivad, ma ei tea, 10% vahest.“

Pangsepp toob välja talle mitte väga omase statistika: „Tartu kunstimajas käib näi-tusel 10 inimest päevas. See-pärast ongi uhke teha näitusi teatrite jalutussaalides, seal käib õhtuti ekspositsioonist lausa mitu korda mööda saa-litais inimesi. Nad kõnnivad ringi, see kas meeldib või ei, jah...“

Priidu sõnul on nad Kursi koolkonnaga arenenud nii kaugele, saanud nii vanaks, et Veneetsias näitust teha tun-dus ainuõige. „Kes seda nüüd täpselt öelda oskab, millega me hakkama saime. Ma ei tea. Oleme teinud näitusi Tal-linnas, Tartus, Pärnus, Nar-vas, Puurmannis, Kursis, Vil-jandis... kus siis veel, ikka Ve-neetsias.“

Kursi meestele on mõni kunstikriitik otse öelnud, et teate, mehed, Eestis tehakse nii sitta kunsti, et ma ei viit-si teist kirjutada. Rühmitus pole seepeale laiali läinud, pole oma põhimõtteid muut-nud, pole maalimist ja joonis-tamist... pole loomist maha jätnud. Nad teevad kunsti ja tunnevad sellest rõõmu.

Eesti kunstist kirjutajad Veneetsias Kursi näitust ei märganud, või kui märkasid, siis ei vaevunud sellest pikalt kirjutama. Eesti suurtest as-jadest nupukeste kirjutamine on märk omasüülistest alaeal-isusest. Ehk siis teadlikust

Vasakult Peeter Allik, Ilmar Kruusamäe, Albert Gulk ja Priit Pajos Veneetsias. Pildilt puudub Priit Pangsepp, kes näituse ajal tööd tegi.

Foto Kursi koolkonna kogudest

mahavaikimisest.

Kunstnik, näitleja, muusik saab lehes või näitavas, kuu-latavas meedias ruumi siis, kui ta rikub reegleid elus, on purjus, saab peksa, ostab kal-li auto, elab porduelu, on vae-ne ja näljas... Sisulisus, see, mida looja loob, miks ta loob ja mida oma loominguga üt-leb, on teisejärguline, kah-juks. Pangsepp loetleb rea kiirsöögikohti ega kommen-teeri seda.

„Ma ei saa maalimist jätta kõigest hoolimata! Ma olin Veneetsia näituse ajal tööl, et teenida raha ja teha kunsti. Ma olen Veneetsias varem käinud, aga mul jäi nägema-ta see, kuidas mu pildid seal ripuvad. Sellest on kahju, kui üldse millestki kahju on.“

Kursi kunstnike tähtsünd-mus

Nädala pärast oma 50. sün-

nipäeva tähistav kunstnik Il-mar Kruusamäe peab Ve-neetsias esinemist enda ja Kursi koolkonna jaoks täht-sündmuseks. Samaväärseks kümne aasta taguse New-Yorgis käiguga. Kruusamäe on Veneetsias biennaalil näi-tusi vaatamas käinud vii-mased 14 aastat. Tema sõnul on selles linnas pidevalt üle-val sadakond kunstinäitust. Nende aastate jooksul on ta mõelnud ikka, kes Eesti kunstnikest võiks ja peaks seelses mekas oma kollekt-siooniga olema esindatud. „Ja neid kunstnikke Eestis on,“ arwab Kruusamäe.

Veneetslased ja selle linna külalised ei aja näpuga järke, et see on ametlik biennaali väljapanek, see mitte. Kursi näitus oli nii heas kohas, et jäi kunstirahvale silma. „Kur-si koolkonna esindatus oli hingekosutav. See oli loterii-

võit, et meid sinna kutsuti,“ arwab Ilmar Kruusamäe.

Kunstnik räägib seepeale loo, kuidas samal ajal, kui Kursi kunstnikke Veneet-siasse kutsuti, said nad eita-va vastuse soovile teha 2008. aastal Tartus Kursi koolkon-na juubelinäitus. Neile ei jät-kunud pinda!? Jätkus Ve-neetsias.

Kruusamäe sõnul oli nende ekspositsiooni teema inime-ne. Viis kunstnikku valisid Itaalia näituse jaoks tööd väl-ja printsibil, et oleks paigas proportsioonid maali, graafi-ka ja joonistuste vahel, värvi ja vormi vahel. Kõigil viiel oli sõnaõigus teiste tööde valiku asjus.

Täiskasvanutel on komme oma mõtteid sõnastada, Kur-si tõrjumine on näide vaid, et keskpärased otsustajad ei anna andeks andekatele nende andekust ja soovi kuu-luda täiskasvanud kultuuri ja inimeste hulka.

Teatriküljed ütlevad siinkohal: palju õnne, Kursi kool-kond ja Ilmar Kruusamäe! Väärrib märkimist, et Rapla Rütmani galeriil oleks au Kursi kunstnikke võõrustada.

Kursi kunstnike Itaalias väl-jas olnud kunstitöid saate vaadata netiaadressil [http://www.galleriaterzomillennio.it/](http://www.galleriaterzomillennio.it/kkkartist.html) kkkartist.html

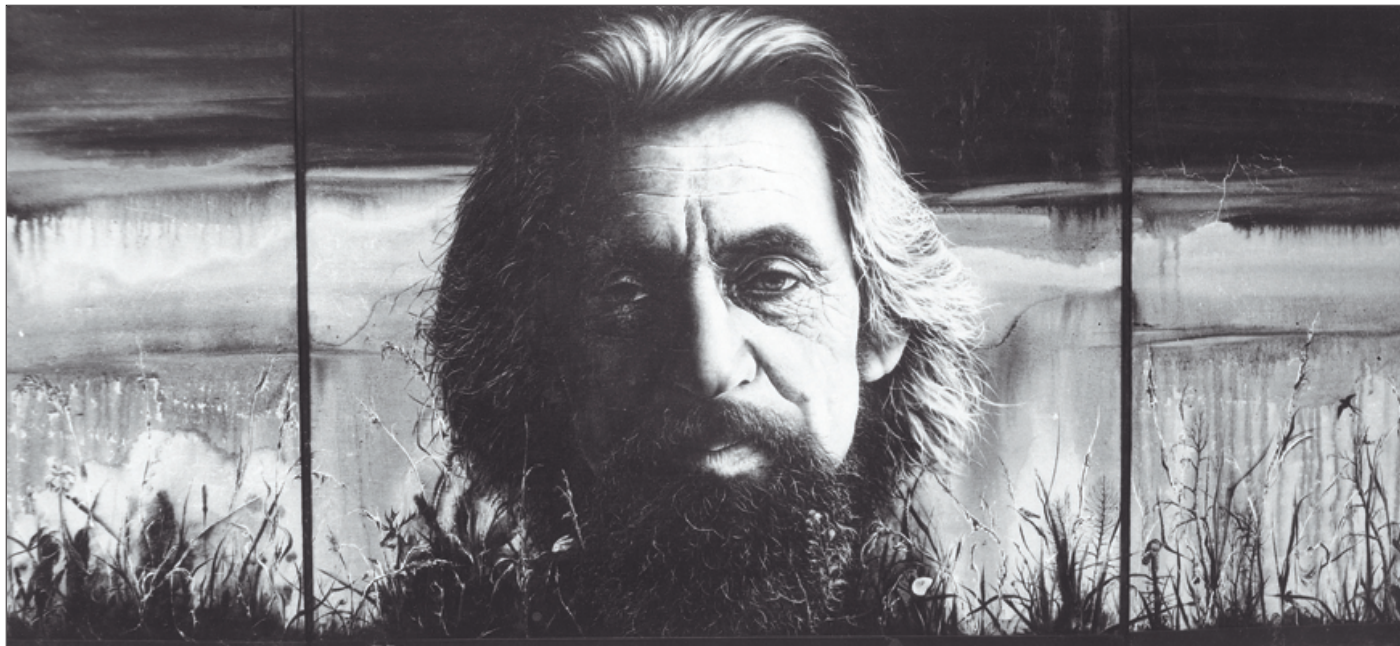
Teater ja küljed on ajalehe Nädaline erileht. Ilmub 2006. a jaanuarist iga kuu esimesel laupäeval. Külgi toimetab Margus Mikomägi.

Külmetava kunstniku portree

Mart Kivastiku avastatud sõnapaar on täpne. Olen ise näinud, kuidas kunst-nik Kruusamäe lödiseb külmast. Veerandsada aastat tagasi asus tema ateljeepugerik dekabrist Lunini nime kandval täna-val. Tartus. Ühel jaanuari-hommikul kutsus ta mind külla, esimest korda elus. Värvikriimulisel taburetil, täpselt keskel, sadeses õhuke konservikarp, mille kaas oli keeratud poolenisti tagasi – heeringatükikesed veinikastmes. Valmista-tud Islandil, teatas kirev etikett jäätunud delika-tessil. Koukisime magus-hapusid kilde pisikese soo-me pussiga (või oli see hoo-pis skalpell?) ja pistime suhu. Hingaur. Oli nii külm, et mattis hinge. Het-keni, mil värskelt maalilt eemaldus kate. See hetk muutis kogu minu aega ja ruumi. Suur, lausa tohutu pilt, mis molbertil laius, jahmatas. Meistritöö õh-kas sooja nagu ahi. Maali nimi oli “Kütioru vaade”, tegelikult oli see Valdur Ohaka hiigelportree. Mäle-tan, et võtsin mütsi peast ja kindad käest. Palav hakkas.

Aastakümned on möödu-nud, maal on tulekahjus hävinud, vana Ohakas am-mu mullas, kuid kirgas pilt kohtumisest tõelise looja-ga kestab minus edasi meie ajaarvamise lõpuni. Kui mitte kauem.

Teatrikülgede palvel jutustas selle loo Ervin Õunapuu

Sellest Ilmar Kruusamäe maalist on säilinud vaid mustvalge foto. KÜTIORU VAADE (kunstnik Valdur Ohaka portree), 200×85 cm, õli, lõuend, hävis tules 1991.

Repro